

Kriticky o Chartě

Ivan Sviták

Responses to this document:

[Ještě k „deváté vlně“ \[ad Ivan Sviták: Kriticky o Chartě\]](#)

na dokument existují tyto reakce:

[Ještě k „deváté vlně“ \[ad Ivan Sviták: Kriticky o Chartě\]](#)

◆ článek, česky, vznik: září 1986

◆ article, Czech, origin: září 1986

Ivan Sviták: Kritický o Chartě [1986]

(Rozšířený text kritických poznámek z panelu o Chartě, Boston, 20. září 1986)

„Slovo zůstane jen slovem, není-li k němu zbraně. Nač tedy dalších slov beze zbraně?“

Ludvík Vaculík, Slova, únor 1986, in: PROMĚNY 1986.

Ludvík Vaculík dokáže vystihnout dvěma větami více politické problematiky soudobého Československa než dvacet stran rozmoženého textu besedy, kterou konali koncem dubna 1986 čtyři pražští chartisté. Vaculík si zachoval s humorem zdravý rozum, který mu znemožňuje, aby propadal ideologickým postulátům, nazelenalým iluzím, jež chtějí svět spasit slovy. Podpis chartisty Vaculíka nenajdeme na rezolucích jiných chartistů z Prahy a je nejvyšší čas, abychom tedy neposuzovali lidi podle toho, zda před deseti lety podepsali nějaké prohlášení, ale podle toho, co říkají dnes. Přátelé chartisté, mluvte za sebe. Václav Havel je zajímavý, ať tvrdí cokoli a Luboš Kohout je rovněž zajímavý – jako fosilní vykopávka reformismu. Jiří Hájek je stejně konsistentní ve svých ilusích, jako Ludvík Vaculík ve svých fejetonech, které jsou nejen klenoty české literatury, ale i korunní drahokamy českého myšlení. Proč tedy hledat společného jmenovatele „autenticity“ chartismu, když to vede jen k trvalým pseudoproblémům „nepolitické politiky“ „bipolarity“ a jiných kulatých čtverců?

Chartisté se snaží vysvětlit – spíše sobě než druhým – oč dodnes usilují, ačkoli česká scéna se za deset let pronikavě změnila. Dnešní mluvčí nebo účastníci besedy Petra Uhla už nemluví za dvanáct set statečných, kteří kdysi podepsali původní chartu 77, a nezdá se mi tedy přiměřené, aby jednotlivé skupiny používaly matoucího firemního štítu, když jsou jako jednotlivci plnoletí a odpovědní za sebe, za své myšlení. Zatím co chartista Ludvík Vaculík vidí přesně vztah slov a zbraní, jiní chartisté propadají stále hlubším omylům o sobě a o světě, jestliže Evropu, Prahu a chartistické ghetto považují za pupek světa, míru, dějin a vynález kosmického významu. Není to ovšem chyba jejich inteligence, ale jejich izolace, jež jim a priori znemožňuje, aby své omyly rozpoznali. Kdyby své omyly chápali, vůbec by je nedělali, protože nikdy nevěříme falešným myšlenkám, věříme vždy svým omylům jako konečným pravdám. Chartisté jsou obdivuhodní lidé, docilující maxima v daných podmínkách, ale nemohou překročit meze byrokratické diktatury. Exil musí pomoci chartě kritikou, nikoli propagací jejich omylů. Navzdory tomu, že nežijeme v Husákově kurníku, vidíme, jak se na jeho hnojišti čepýří kohouti, vidíme jak slepičky pilně snášejí vejce a kuřata nedisciplinovaně demonstrují sympatie Johnu Lennonovi. Chytrý farmář ví o kohoutech, slepicích a vejcích daleko víc než slepice a kohouti, ačkoli sám nikdy vejce nesnesl. Přímá zkušenost nezaručuje pravdu, přesné myšlení ji zaručí.

Chartistický příspěvek k bostonskému kongresu SVU 1986 je pěkným souborem paradoxů a omylů, z nichž první tři, ty nejzávažnější, vymezil Václav Havel. Mistr absurdity přenesl paradoxy divadelní scény do strategie charty, čímž si zajistil osobní zkušenost vězení, ale nikoli úspěch hnutí. Havel nabízí stále tutéž sebedefinici charty jako občanské iniciativy, jako nepolitického hnutí, jako svobodného občanského projevu, jenž nemá kromě občanského závazku jinou ideologickou bazi. Tato definice je sebeklamem, protože v Československu neexistuje občanská společnost, ani moc, která by trpěla občanskou iniciativou; nejsou tu ani občané jako členové polis, to je samosprávného společenství. Chartisté vědí, že žijí v byrokratické diktatuře a ne v občanské společnosti, chápou stejně jako my v exilu, že jen postulují takovou společnost jako pium desideratum, jenže se pak snaží redefinovat moc, které čelí, politické šance a sami sebe podle apriorních hledisek, jež jsou zavádějící a namajjí oporu v dané společnosti. Nejhorší chybou v politice je uvěřit svému přání, aby bylo to, co není.

Občanská iniciativa v diktatuře může být jednou heroický akt, pak naděje a příslib, ale jinak jsou to jen bezbranná slova, která stačí milovníkům paradoxů, nikoli v politickém střetu zájmů a sil. Druhý a horší paradox tkví v tom, že Václav Havel vážně tvrdí, že charta je jaksí nade vším, jako kdyby trůnila nad zájmy skupin, tříd, národů a jako kdyby intelektuálové měli být povýšeni nad masy s píchačkami,

neboť si myslí, že jsou nadřazeni nad partikularitu specifických zájmů, hledající jen pravdu. Jenže pravda byla a je největší politikum všech dob, a vládnoucí kliky musí institucionalisovat své lži, své ideologie, protože bez nich nelze ovládat lidi, zajistit stabilitu, vést válku či udržet mír. Mocenské elity tak nečiní proto, že vládci jsou nemorální nebo nevědeckí, že nemají rozum a svědomí, což si pro sebe chtějí patentovat intelektuálové, ale protože žádná moc není měřitelná kategoriemi morálky.

Historie vnucuje pravdě své meze. Většina lidí doma ví, že režim je shnilý a prolhaný, ale nedají se proto zavřít. Paradox chartistů je v jejich integritě, v hodnotě, jež v mašinerii moci sice neplatí, ale k níž možno optimisticky poznamenat, že apoštolů bylo také jen dvanáct. Třetí a nejhorší paradox je vágní pojem „bipolárního politického myšlení“, jež zatím nikdo nevymezil. Jestliže se tím míní rozdělený svět – asi ano – pak bipolární myšlení je jediné správné a pravdivé myšlení, zatím co falešné vědomí chartistů, zelených a pacifistů je ovládáno ryzí ideologií, čili falešným vědomím, že se lze rozdělenému světu vymknout „nezávislým“ mírovým hnutím. Domnívá-li se někdo, že anděla míru lze spatřit jen pod Gorbačovovým vedením, pak si nevidí na špičku svého nazelenalého nosu.

Tyto paradoxy byly položeny do vínku chartě sudičkami dějin, nikoli zálibou jednotlivců v absurditě nebo nedostatečnosti myslitelů, a jsou to tedy znovu jen dějiny, které mohou paradoxy překonat tím, že v nových podmínkách přestanou platit jako protimluvy. V občanské společnosti by byla občanská iniciativa normálním prostředkem politického života a čím spořádanější diktatura, tím víc nositelů paradoxů dějin pobývá za mřížemi. Takto se řešila soutěž pravdy, svědomí a moci vždy, v konfliktu zájmů elit a mas, intelektuálů hájících myšlenky a pogramotných policajtů daného pořádku. Představa, že iniciativa „nadstraníků“ může obejít napětí v polis je strategický omyl, nenapravitelný ani taktickými úspěchy, if any. Kromě těchto paradoxů jsou však dnešní chartisté také oběťmi podstatných sebeklamů, jež dobře formuluje Ladislav Hejránek v druhém příspěvku téže pražské diskuze.

První omyl je spjat se samým vznikem charty, jež je přímým důsledkem podvodu s tak zvaným třetím košíkem na helsinské konferenci 1975, kde sice čs. vláda převzala mezinárodní závazky ohledně lidských práv, ale obratem je znásilnila potlačením charty. Tato standartní sovětská praxe po sedm desetiletí by neměla chartisty překvapovat, protože daleko hrůznější doklady sovětské zásady „pacta non sunt servanda“ lze vysypat z rukávu. Navzdory Helsinkám, détente znamenala pronikavé zhoršení sovětizace, příšernou militarizaci SSSR, atomové odpalovací rampy v našem pohraničí, expanzi v Afganistánu, uvěznění chartistů a disidentů. Kdo pochopí podvodné iluze Helsinek, ten si nebude stěžovat, že dvě a dvě jsou čtyři. Helsinský omyl sdílelo mnoho západních liberálů, – v čs. exilu je vedl Pavel Tigrid – ale dnes víme, na čem jsme.

Druhý základní omyl některých dnešních chartistů je představa, že charta 86 je partnerem vlády, když usiluje o konstruktivní dialog, o nějž vláda nemá minimální zájem. Vláda by měla zájem o dialog jedině tehdy, kdyby charta 86 skutečně politickou roli hrála, přiznala se k ní: anebo v situaci kdy by ji hrála ipso facto, jako v roce 1977, bez ohledu na loyální pasáže, jež se chtějí vyhnout střetnutí. Z této situace se nelze dostat redefinicí pojmů moci, Foucaulta, nepolitickou politikou a trváním na původně správném rázu charty jako občanské iniciativy. Ta je překonána dějinami, polarizací české společnosti a výraznější koncentrací myšlenkového a politického potenciálu mimo chartu, ať v kruzích křesťanů nebo socialistů. V krizích se liberální střed vždycky rozkládá, a to je dobře, protože lidi nutí k důslednosti jak v myšlení, tak v politickém jednání. Čím dříve se charta rozloží, tím líp. Havel a Vaculík zůstanou i pak obrovitými zjevy české kultury a politiky. Jejich úloha potrvá, mají vždy co říci, zatím co rezoluce charty mlátí prázdnou slámu ekologie, bipolarity a nepolitické politiky.

Třetí mylný aspekt v Hejránekově příspěvku vidím v stále zdůrazňovaném tvrzení, že charta není spjata s žádnou ideologií, kterýžto výrok je pravdivý jen tehdy, když se zároveň stane zcela bezobsažným, když si totiž dokážeme od konkrétních křesťanů a komunistů, liberálů a

socialistů, surrealistů a fenomenologů to nejpodstatnější, totiž že chartu podepsali živí lidé a ne pojmové přízraky. Chartisté chtějí správně zdůraznit, že tyto „ideologické“ rozdíly nejsou na překážku obhajobě lidských práv, postulátům demokracie a iniciativám občanů, ale to nic nemění na faktu, že charta sama je v podstatných otázkách ideologická až na půdu, že její kritický ráz byl jasný jak signatářům, tak vládě a že popírání ideologického kontextu je jen sebeklam. Tím spíše, když slyšíme, že tatáž charta, jež prý nemá žádný ideologický kontext, je platformou veškeré činnosti v budoucnosti, ba i bází mezinárodních vztahů! To je snad trochu nadsazené, protože občanská iniciativa se zrodila na aténském pahorku Pnyx jako demokracie, nikoli v Praze jako charta. Bez myšlenkového, bez hodnotového kontextu (bez „ideologie“) nelze jakkoli ovlivnit společnost, politické instituce či dokonce mezinárodní vztahy. Pochopitelná nutnost původních signatářů distancovat se od ideologického kontextu a od pronásledování jako opozice, kdysi naprosto správná taktika, je jako trvalý princip neproduktivní a navíc překáží polarizaci chartistů samých. Jako můžeme neurózu léčit jen tím, že podvědomé a potlačené pocity nutíme k tomu, aby se staly vědomými, tak zamlčené předpoklady opozičního myšlení, tedy alternativy vůči byrokratické diktatuře musíme učinit vědomými, chceme-li vůbec uhájit zdravý rozum. Čtyři chartisté se v diskusi stydí přiznat k opozičnímu rázu svých názorů, což může být na místě jako taktika, ale přisoudit chartě tutéž „nepolitičnost“ a „neideologičnost“, jakou přisuzují sami sobě, znamená považovat je za tak bezvýznamné, že už nestojí ani za vládní perzekucí. Mám o diskutujících chartistech daleko lepší mínění, než mají oni sami o sobě především proto, že jejich faktické odporování režimu je objektivně nejen v hledisku mocenské elity byrokratického systému daleko závažnější, nežli rezoluce, na něž by chtěli redukovat svou iniciativu. Jejich rezoluce, jejich slova jsou reálnou alternativou alespoň v myšlení, jsou tedy opozicí bez ohledu na své vlastní definice a mají vyhraněný politický a ideologický (hodnotový) obsah bez ohledu na redefinice, jež přestírají opak. Chytrý člověk dokáže předstírat, že je Petruškou, jenž nedovede číst, jestliže to okolnosti vyžadují. Petruška zůstane hlupáčkem bez ohledu na to, že přestírá myšlení. Na tom, jak se chartisté v diskusích sami definují a kde vidí smysl své činnosti, záleží jen velmi málo, také proto, že slova podobně jako brýle zvýrazňují jen předmět, na nějž se díváme, ale znejasňují vše ostatní. V exilu se tedy nemůžeme zabývat slovy, sebeurčeními charty, ať jsou správná nebo ne – musíme se ptát, co obstojí před dějinami. Ani domov, ani exil neposkytuje konečnou instanci myšlenkám, ani Boston ani Praha nerozhodují o tom, co je pravda, jen dějiny trvale prosazují myšlenky, ověřují je nebo jim dávají krachovat. Intelektuálům se mylně zdává, že ideje vítězí nad realitou, že myšlenky triumfují nad skutečností, ale to je jen jedna stránka věci. Ideje často v dějinách selhávají a jsou usvědčeny z neúspěchu prostě proto, že věčně se lhát nedá a krachy v dějinách jsou konečné, nedají se opravit ideologickým prostředky. Tato zlomyslnost dějin je pěkně ilustrována českými dějinami posledního půlstoletí, kdy titíž lidé, kteří se dali inspirovat Marxovou myšlenkou o spravedlivé společnosti – nikoli myšlenkou moci – byli tak znechuceni sovětskou skutečností, odhalením Gulagu a pochopením ideologické lži, zneužité znovu a znovu stalinismem, že vyvodili z dějin správné poučení a se sovětskou politikou se rozešli. Co mne dnes na chartě zaráží nejvíc je nová ochota k iluzi ohledně mírového hnutí v éře Gorbačova, jemuž internacionála idiotů jása vstříc, protože uhrančivá síla správné a ušlechtilé ideje znovu kryje odpornou realitu. Kdyby byl nárok kompartaje na „vedoucí úlohu“ podpořen ekonomickým úspěchem a skutečným překonáním kapitalismu, pak by se byli jak čeští komunisté, tak ruští bolševici ospravedlnili vůči dějinám navzdor potokům krve, které zavláží dějiny od dob zavraždění Abela. Jenže právě tohle se nestalo, zbyla jen evidence koncentráků, okupací, obrovských masových zločinů, hospodářských katastrof a bezměrné brutality, kterou dokázali Sověti mistrovskou strategií lži nejen zamlčet před světem a vlastními lidmi, ale dokonce představit iluzorní realitu jako budoucí štěstí lidstva. Když vydává vrávorající opilec svůj pochod dějinami za tanec Baryšnikova, je to směšné, ale když mu to lidé věří, pak je to hrůza, z níž na západní kulturu sahá smrt. Sovětská propaganda dnes nepoužívá poutače revoluce, pracuje s mírovým hnutím, ale cyklus vytváření a exploatace iluzí je

tentýž. Jako ruská revoluce nepřinesla žádnou vyšší společnost, ale prohnala desítky miliónů lidí koncentráky a vyvražďila své odpůrce jménem humanismu, tak dnes s ušlechtilou motivací úsilí o mír připravují masakry daleko větších rozměrů. A lidé, kteří uvěří myšlence více než dějinnému odkazu, naletí stejně jako generace, jež věřila, že sovětská revoluce je cestou vpřed. Lidskost myšlenky zastírá nelidskost sovětské skutečnosti.

S řídkými výjimkami některých sociálních demokratů a trockistů levice chybně oceňovala sovětský systém a úlohu stalinismu po dobu asi padesáti let. Rusko bylo v téže době imperialistickým státem, jenž trvale rozšiřoval svou moc a budoval své imperium, při čemž hrůzná role masových sdělovacích prostředků na Západě spočívala v tom, že pravda o Sovětském svazu byla vždy vyhlašována za drzou lež a média s neobyčejným úspěchem neutralizovala a bagatelizovala pravdu. Mutatis mutandis, tatáž hra pokračovala po válce ve východní Evropě a dnes je uváděna jako premiéra v Nikaragui, při čemž ji někteří chartisté podporují, aniž snad znají základní fakta. Především, Carlos Fonseca, zakladatel sandinistického hnutí, otevřeně doznal ve své knize *A Nicaraguan in Moscow* (1957), že sovětský systém je modelem pro latinskou Ameriku, což se dnes z taktických důvodů neříká otevřeně, protože taktika Národní fronty je účinnější. My však víme, jak skončila specifická čs. cesta k socialismu, politika mostu a Národní fronta. Když Fidel Castro vítal sovětské tanky, okupující Prahu (1968), vítali je s ním vedoucí sandinisté Carlos Fonseca, Thomas Borge, Humberto Ortega. Bez kubánské pomoci by nebyli mohli uchopit moc, zničit demokratické skupiny, s nimiž provedli revoluci a nastolit byrokratickou diktaturu. Titíž sandinisté vytvořili policejní stát, provedli militarizaci země a předstíráním nebezpečí – jež sami vytvořili – zajišťují navzdory hospodářskému chaosu trvalý útlak, jenž je podmínkou existence jejich militaristické junty. Titíž sandinisté vítají masakry afgánských rolníků a ruskou okupaci této země, kde byla asi čtvrtina všech obyvatel, 4 milióny, vyhnána ze svých domovů. Tímtéž dechem hovoří o otevřeném marxismu, socialistickém humanismu a pluralitní demokracii, na níž z Čechů věří už snad jen Zdeněk Mlynář. Militarizace sílí každým měsícem obrovskými dodávkami sovětských zbraní a nezávislá Nikaragua, jež by nikomu nevadila, se mění v sovětskou základnu.

V této situaci někteří chartisté podporují politbyro vojenských komendantů, militaristický direktorát, nad nímž trnou v Polsku, vojenskou juntou, jež provedla stejně podvodné volby jaké známe z Prahy, zatím co denuncují jediné bojovníky za demokracii – *contras*. Na tyto jedince platí slova, která řekl 4. dubna 1986 v Berkeley někdejší zakladatel nové levice, nyní podporovatel Reaganovy politiky a *contras*. Svým starým přátelům, zastávajícím se byrokratické diktatury v Nikaragui řekl totéž, co říkám já vám: „To, co jsem pokládal za lidskost marxistické myšlenky mě udělalo tím, čím jsem byl v minulosti. Nelidskost toho, co jsem viděl jako marxistickou skutečnost mě učinila tím, čím jsem nyní... Jste samolibí a slepí ve své víře, že jste součástí hnutí, podporujícího lidský pokrok a osvobození lidstva. Ve skutečnosti jste ve spojení s nejtemnějšími a nejreakčnějšími silami moderního světa, jejichž odkazem – jak je průkazně dosvědčeno – jsou krutosti a útlak v rozsahu neznámém v lidské minulosti.“

Sovětský imperialismus ve střední Americe

„With all my heart, I tell you that it is worse here now than it was in the times of the Somoza dictatorship.“ „Říkám vám z hloubi srdce, že je to zde nyní horší než v době Somozovy diktatury.“

Violeta Barrios de Chamorro, vydavatelka listu *La Prensa*, 1986

Mezi názory lidí, kteří znají latinskou Ameriku, nebo tam žijí, a mezi názory chartistů, kteří dávají z Prahy své nevyžádané rady prostřednictvím západního tisku (*Le Monde*, 8. května 1985, *The New York Times*, 1. prosince 1985 a *The New York Review*, 13. února 1986) se otevřelo několik propastí. Ta nejhlubší se týká cílů sovětské zahraniční politiky, jež jsou tytéž jako před čtyřiceti lety, kdy Stalin

začal kolonizovat střední Evropu, což byl rozhodující důvod vzniku studené války. Stalin se tehdy správně domníval, že mu sovětizace projde, protože Evropa byla v takovém rozkladu, že nemohla účinně protestovat a Američané se zdráhali hrát globální roli. Ačkoli chartisté sami jsou obětmi sovětského imperialismu ve vlastní zemi a jsou svědky použití vojenských prostředků SSSR v Afganistanu, ačkoli vědí o válkách by proxy, jež Sověti vedou cizíma rukama a viděli zblízka potlačení Solidarity v Polsku, přece se ve svých prohlášeních pohybují v přízračném světě sovětských stranických kongresů, kde nepřítelem je „americký imperialismus“. Před třemi desetiletími byla doktrina předebrání Ameriky základní strategickou vyhlídkou stranických kongresů, dnes byla potichu pohřbena, vyvrácena dějinami a pochopena jako ideologický švindl, jímž byla tehdy stejně jako je „americký imperialismus“ švindlem dnes. S jakou velkorysostí však chartisté přehlédli, že sovětská armáda je ve východní Evropě právě čtyřicet let, zatím co v latinské Americe nejen není okupační armáda U.S., ale že v řadě států střední Ameriky vůbec žádné armády neexistují, že jsou tam často jen policejní síly, které nemají ani letectvo ani tanky! Jakou intelektuální slepotu musí chartisté přijmout, aby se mohli podepsat na rezoluci, která tvrdí, že „povaha nikaragujského režimu není problémem“, když tentýž režim dokázal během několika málo let zmilitarizovat celý stát způsobem, jenž v latinské Americe nemá obdoby! Několik Kubánců vycvičených divizí a sovětské helikoptéry tu znamenají obrovskou reálnou moc. A s jakou to velkomyslností dokáží chartisté přehlédnout stalinskou praxi v Nikaragui, kde vláda žádá otevřeně rozmístění atomových zbraní proti USA, otevřeně podporuje guerilová hnutí proti sousedním vládám a buduje sovětskou námořní základnu! Chartisté nás poučí, že nikoli tato politika vojenské junty stalinistů, ale US-politika je „škodlivá pro věc lidského osvobození!“

Šmejda z Prahy není tedy omezen na literaturu, přichází také v podobě rezolucí podepsaných účastníky pražského jara. Deset lidí, dvě rodiny a šest profláknutých partajních reformistů zde mluví za chartu, protože by jinak tak kolosální ptákovinou, na kterou by se nezmohl ani sám pan Hříman na StB, nedokázali oslovit vůbec kohokoli. Představa, že „boj za osvobození ve východní Evropě a v latinské Americe je součástí téhož boje“ je kalibrovaný nesmysl, jenž se hodí do hysterických záchvatů zdejších liberálů, kteří si přejí, aby US-politika trvale kolísala mezi falešnými očekáváními a zoufalstvím nad sovětským chováním. Američtí liberálové se nikdy na nic jiného nezmohli: Po rozhořčené rétorice ohledně Afganistanu, rukojmí, zatčeného novináře atd. neprijde nic, ani plácnutí do vody ne, ačkoli by stačilo začít ty helikoptéry sestřelovat, což je velmi jednoduché, máte-li zbraně. Sověti se správně domnívají, že Západ je v takovém úpadku, že jim projde všechno, že si vojenská převaha vynutí finlandizaci Evropy, rozpad NATO a růst vlivu SSSR v třetím světě, kde je sovětský hospodářský model stále méně populární. Tento základní konflikt se promítá i do Prahy, kde ovšem autoři rezolucí nechápou, že v Nikaragui brání režim, jenž znásilňuje lidská práva a občanské svobody hůře, nežli jakýkoli pravicový policejní stát. Tato nová byrokratická diktatura stalinského rázu není zlepšením, ale zmnohonásobením despotie, parafasistickým terorem s levicovou frazeologií, který militarizuje společnost způsobem v latinské Americe dosud nevídaným. Nový totalitní systém provádí stejně podvodné volby jako stalinisté ve východní Evropě, ale je představován jako „pluralistická demokracie“. Sousédek Daniela Ortegy ovšem dobře vědí, na čem jsou. Vynikající autor a politik – bývalý mexický vyslanec v Indii Octavio Paz, charakterizoval problém velmi přesně ve své řeči na frankfurtském knižním veletrhu (1984). Tentýž Octavio Paz, který rezignoval na protest proti potlačování studentů v Mexiku a který podporuje Contadora Group dnes, se hrozí paralely s východní Evropou, na níž si chartisté zakládají. Ví, že ideologicky řízené státy jsou povahou bojechtivé, intolerantní, militaristické, že dnešní opozice v Nikaragui bojuje za demokracii a svobodu, ne za restauraci diktatury a že mír vyžaduje demokracii. Přátelé z charty, jak zodpovíte tuto otázku Octavia Paze? „Jestliže politická svoboda není luxus v El Salvadoru, ale je životním zájmem lidu, proč není podobně životním zájmem lidu v Nikaragui? Položili si takovou otázku spisovatelé, kteří podpisují

manifesty pro sandinisty? Jak mohou souhlasit s vnucením takového systému Nikaragui, jež považují za nesnesitelný ve svých vlastních zemích? Jak mohou tam obdivovat něco, co je zde odporné?“ Chartisté dluží sami sobě odpověď, jak odůvodní svůj vlastní nárok na nesouhlas, když podporují vládu, jež nesouhlas nestrpí.

Někteří komentátoři české scény vidí chartistické omyly jako důsledky nezaviněného nedostatku informací, ale nesdílím takové hledisko, protože všechny chartistické omyly mají společného jmenovatele v mylné politické ideologii reformismu, bipolarity a pacifismu. Nevěřím, že lze zmírnit závody ve zbrojení dohodami supervelmocí nebo novou détentou. Když tato jednání před pětadvaceti lety začala, měly supervelmoci asi po tisíci jaderných zbraních, kdežto dnes jich mají navzdor konferencím a détentě cirká padesát tisíc kusů. Sovětská armáda dále okupuje východní (střední) Evropu a její zbrojení během let détenty bylo a je navzdor pacifistickým heslům tak závažné, že nemá v dějinách obdoby. SSSR musí trvat na této politice, protože jedině vojenská moc zaručuje trvání imperia a mimo oblast dosahu sovětských tanků není jejich systém přitažlivý. Pokud neexistují společné cíle supervelmocí, žádné jednání neodstraní rozpory zabudované byrokratickými diktaturami do soudobého světa, navzdor popularitě hesel o zmrazení arsenálů, nepopularitě vojenských rozpočtů a ušlechtilé motivaci mírového hnutí. Dnes je v Evropě a v Praze běžné chápat problémy střední Ameriky jako důsledky populační exploze a společenských nesnází industrializace chudých zemí, což je zčásti pravda, ale nevysvětluje to, proč má třímiliónový stát náhle tak obrovský globální význam. Tuto otázku nelze zodpovědět bez přihlídnutí k tomu, že sovětská námořní základna, která se již tajně buduje, má značný strategický význam a že nejde o nic menšího nežli o otázku, zda lze americký závazek vůči demokratickým podobám brát vážně kdekoli jinde na světě. Doufáme, že Spojené státy nepřipustí, aby militarizace středoamerických republik pokračovala v onom závažném rozsahu, jaký je možný díky kubánským poradcům a sovětským dodávkám. Druhá Kuba na americkém kontinentu není přízrak, je to skutečnost. Stalinské byrokratické diktatuře v Nikaragui nejde o řešení sociálních problémů, ale o udržení a rozšíření moci vojenské junty. Desintegrace této junty je stejně žádoucí jako desintegrace junty na Hradčanech. Konečně Pražané by mohli vědět, že nejsou žádné specifické cesty k socialismu, že žádný tlach o pluralismu nezbaví plnotučné stalinisty mocenského monopolu a že jak národy, tak i státníci, kteří naletí na ideologii leninismu a sovětské sliby, trpce litují. Bohužel, hlediska chartistů jsou tak zkreslena intelektuálním snobismem, vlastní výlučností a ghettem, do něhož se reformisté sami uzavřeli, že nechápou dějinnou lekci, kterou uštědřili Sověti Čechům a zvláště Edvardu Benešovi. Soubor pozoruhodných naivit Luboše Kohouta (Druhá světová válka, Listy, 1985)6) nám tak dokáže představit hrobaře demokratických institucí, Edvarda Beneše, jako velíkána nadřazeného Stalinovi, o Churchillovi a Rooseveltovi ani nemluvě. Přirozeně, Luboš Kohout musí obdivovat Daniela Ortegu. Kráva krávě oka nevyklove.

Závěry

Popsané paradoxy a omyly vyúsťují v krizi charty, jež se projevuje zřetelně v tom, že během posledních let vystupovaly jen rozmanité skupiny chartistů, případně jen jedinci a mluvčí. Mnozí bývalí chartisté opustili ČSSR, někteří zemřeli a jiní zmlkli. Před čs. občany, nejen před chartisty, se s každou novou situací, ať bude znamenat zlepšení nebo ne, otvírá nezbytnost politizace, otevřenějšího přiznání k perspektivám křesťanství nebo komunismu, demokracie nebo diktatury, sovětizace nebo humanizace, socialismu nebo liberalismu. Křesťanští demokraté a sociální demokraté mohou v budoucnosti spolupracovat bez střešové organizace, jež by jim poskytovala iluzi „nepolitické politiky“ a názorové jednoty tam, kde je jen dočasný zájem na omezení despocie. Chartistům jen prospěje, když budou nuceni identifikovat se s politickými směry, hnutími, případně stranami a když už nebudou moci odčarovat konflikty s byrokratickou diktaturou redefinicemi pojmů a předstíráním loajality. Dále spatřuji v rozrůžňování chartistů krok vpřed směrem k demokratickému systému, to

jest pryč od shnilého dědictví Národní fronty, k němuž se dosud pyšně hlásí nenapravitelní a nepoučitelní liberálové jako Pavel Tigrid. Ochota krátkozrakých liberálů ke kolaboraci s komunistickou diktaturou na půdě Národní fronty měla sice strašlivé následky, ale liberální kruhy exilu považují únor dodnes za výsledek stalinského extrémismu a Národní frontu za „specifickou politickou koncepci československou“ (podtrhl Pavel Tigrid, str. 54). Otevřeně litují, že spolupráce s komunisty skončila a kritický vztah k Edvardu Benešovi, tomuto architektu zkázy čs. demokracie, je přivádí do záchvatů zběsilosti. Čím dříve se vymaníme z tradice koaličních handlů v pětkách, „Národních frontách“ a „nepoliticky politických“ sektách, tím lépe. Konečně vidím podstatný pokrok v tom, že strašná tíha sovětizace nutí Čechy všech odstínů k tomu, aby si uvědomili plný dosah spojenectví s SSSR, nutnost návratu do Evropy a nedali se nachytat na ideologické poutače zelených či mírového hnutí, na něž někteří chartisté reagují se sympatiemi. Přátelství jsou různá, některá jsou uzavřena pod stolem, když se dva opilci navzájem poblíží. Mocenská elita dnešní ČSSR je spjata takovým poutem s Kremlem, není tedy divu, že podporuje mírové hnutí, v němž jde o to, že si Reagan dá poblít vestu od Gorbačova a zachrání tak mír – na sovětských základech. Myšlenkové zvratky tohoto druhu nepáchnou méně, slyšíme-li je z Československa – pod firmou charty. Zde má sympatie vůči chartistům nenapravitelně končí, ale i v tom vidím prozíravou ruku Múzy Klio. Demokratický socialismus existoval před chartou a bude existovat po ní, až budoucí česká „Solidarita“ překoná omezenosti izolovaných intelektuálů politickým hnutím, ne jen slovy. „Nač dalších slov beze zbraně?“ ptá se chartista Vaculík a ptá se velmi případně, chytře, jako vždy.